

Др Гордана Кривокапић Јовић, виши научни сарадник
Институт за новију историју Србије, Београд

Андреј Митровић: сећање

Професора Андреја Митровића упознали смо као студенти, негде у пролеће далеке 1974. године, у старој згради Филозофског факултета у Капетан Мишином здању, у канцеларији секретара Одељења за историју Стеве Пољака. Степа је Опсија, Ницу и мене (колеге са студија и пријатељи Драган Опсеница и Никола Марковић) представио професору. Те године управо је излазила његова књига *Време нетрпеливих*, а он је, колико ме памћење служи, био у Немачкој на студијском боравку. Размењено је неколико коментара поводом његове књиге.

Његова предавања почели смо да слушамо школске 1974/1975. и наставили следеће године. Он је тада био реномирани професор, у великом креативном напону. Ту смо први пут чули за његову идеју о „округлом столу“ да бисмо убрзо били и позвани да се придружимо.

Идеја о „округлом столу“, који би окупљао Андрејево докторане, постдипломце, студенте и остале заинтересоване очевидно је била његова стара замисао (неко је говорио још из студентских дана) о озбиљном, дисциплинованом и равноправном научном дискурсу о многим темама и садржајима. На тој замисли настао је један од најотменијих научних историчарских серклова у граду, а вероватно и у целој ондашњој земљи. Као историчару који је био део тог серкла, могу да кажем да ми је веома жао што „округли сто“ није оставио већу архиву за собом, посебно аудио, али извесно је да је испунио Андрејево жељу за одлучним утицајем на научна опредељења оних који су имали ту срећу да га стално или повремено посећују.

Када је у јесен 1975. године добио Октобарску награду, тада једну од престижних награда епохе, на свечану вечеру били смо позвани и Никола, Драган и ја. То је био доживљај који се памти: професорска и научна елита Београдског универзитета и други уважени гости ондашње историјске науке код нас. Андреј, окружен пажњом и подршком породице, пријатеља и колега, својих професора који су га толико ценили, исказивали му своју професорску, очинску пажњу, то је слика која ми је остала у сећању. Он нас је упознао са Георгијем Острогорским, који је већ био у пензији. На фини начин прокоментарисао је да је професор Острогорски велики историчар Византије, али да зна савремену епоху на исти начин, са огромним знањем, само не пише о њој. Острогорски се дискретно

наклонио у знак пажње за те речи и окренуо се према нама са осмехом. Затим упознавање са професором Васом Чубриловићем, његово распитивање чиме се бавимо, лежерно тихо ћаскање о озбиљним темама ... па разговор са професором Радованом Самарцићем.

Андреј Митровић, Вашингтон 2005.

Историја „округлог стола“ је добрим делом историја мог, и нашег, дружења са Андрејем Митровићем. Ту се на софистициран начин, уз његово мирно, отмено, зналачко усмеравање, разговарало о темама из филозофије историје, историјске методологије, о одликама модерног времена, других епоха, о посебним истраживачким темама и садржајима појединаца, о новим кретањима у историографији, домаћој, европској и светској. Откривало се богатство историјског знања, оног које се крило иза формалних садржаја програма историјских студија. Суштина Андрејеве замисли показивала се на сваком кораку. Он је учинио да свако ту добије место, да свако стекне самопоуздање, да се исказе, да вежба и усавшава свој историографски исказ сваке врсте, да налази што бољи израз за своје мисли, да изгради своју самосвест као истраживач и историчар, да осети снагу и моћ својих мисли кад их исказе, те да чује и разуме мисли другог, да се научи да слуша и да учини да га други слушају. Самопоуздање које смо ту стекли било је немерљиво за потоњи рад. Андрејева одмерена, мудра, паметна професорска реч све нас је водила ка спознаји где смо, шта смо и колико вредимо. Поштовање и уважавање другог, квалитетна перцепција другог, процена туђег знања и мисли у функцији историјске науке, то су били темељи његове школе.

Током првих година окупљања „округлог стола“ били смо сведоци настанка две Андрејеве књиге, *Историјско у Чаробном брегу* (1977) и *Продор на Балкан. Србија у плановима Аустроугарске и Немачке 1908–1914* (1981). Била је то својеврсна школа методологије историјских наука. Његова великодушност с којом је поделио своје огромно знање из филозофије историје и методологије, нарочито оно које је операционализовао током писања те две књиге, била је нешто што се памти. Једноставно речено, уводио нас је у тајне заната историчара на једној великој теми епохе, оној која га и данас потврђује као великана српске историографије. *Продор на Балкан...* била је књига којом је отворио европску и светску димензију српског и југословенског питања како се онда постављало. Потом су следиле још две књиге које су представљале исту епоху, време, на другим равнима, као што су *Србија у Првом светском рату* (1984) и *Устаничке борбе у Србији 1916–1918* (1987) и *Топлички устанак...* (1993), које испитују средњи и микроплан истог простора и људи на њему. С књигом *Ангажовано и лепо* (1983) пратили смо другу струју његових мисли и истраживања, учили се.

Захваљујући Андреју, много добрих књига нам је дошло у руке, али мени су били најмилији примерци часописа *Theory and History*, који су у нашу библиотеку доспели захваљујући нашем професору, који их је проучавао током неког од својих студијских боравака у Немачкој (неколико серија) и књига Hyden White-а *Metahistory*. Андреј кога сам ја познавала некако није волео да ћаска и губи време. Разговор с њим је некако увек морао да буде дубоко смислен и он је успевао да професорски докучи где смо са својим радом, размишљанима, плановима, писањем. Умео је да разуме успоне и падове у бављену историјом, истраживању, да пружи подршку, некако имао је смисла за метаисторију, за емоцију која стоји иза креативног чина писања историје и друга је страна медаље.

У несрећним ратним годинама 1992–1999. његова мудрост и мера у речима и делима била је незаменљив водич кроз несреће и изазове који су нас пратили. Да ли уопште треба рећи да је пружао помоћ и подршку колико год је било могуће својим студентима, сада пријатељима и колегама, од жеље да нас нахрани до писања препорука. Добра Андрејева рука која је и издалека умела да брине о свима нама.

Још је једна свечана вечера са Андрејем Митровићем остала у мом сећању, поред оних многих које смо провели уз разговоре које смо запамтили. Вече којим су његови студенти обележили његово повлачење у пензију. Још памтим како су Андреј и Буба одреаговали на поштовање, пажњу и љубав које смо им исказали том приликом. Онај топли пљесак када су ушли у ресторан, оно дискретно окретање глава у суседним сепареима, знатижељни погледи присутних који су се окретали да виде коме се то исказују таква пажња и такво поштовање.

Последњи мој разговор с њим био је у смирај његовог активног интелектуалног и друштвеног живота, када га је болест већ узимала у своју власт. Посетио је наш Институт на Тргу Николе Пашића, и на на путу према његовој кући сели смо и попили кафу у *Grinett*-у код Београђанке. Дувао је јак ветар, но он је изразио жељу да мало седне, нешто попије. Потпуно сабран и пун финих емоција, причао је о деведесетим, са дистанце, као историчар. У једном тренутку обавио је шал око врата и отишао кући. Није желео да га пратимо.